

Λιβαδοπονία στην Ήπειρο: Η παρούσα κατάσταση και τα προβλήματά της

Σ. Σ. Κανδρέλης

Τμήμα Ζωικής Παραγωγής, Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας,
Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, 451 00 Άρτα

Περίληψη

Η ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου αποτελεί μια κατ' εξοχή κτηνοτροφική περιοχή της Ελλάδας και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι, από το σύνολο των 920.320 περίπου Ha της συνολικής της έκτασης, περισσότερα από τα μισά (475.220 Ha) να χρησιμοποιούνται ως βοσκότοποι. Το μεγαλύτερο μέρος των εκτάσεων αυτών βρίσκεται στην ορεινή οικολογική ζώνη (364.700 Ha). Η έλλειψη ολοκληρωμένης και επιστημονικά τεκμηριωμένης απογραφής των βοσκήσιμων εκτάσεων οδηγεί στην αδυναμία καταγραφής της παραγωγικότητας και της εν γένει λιβαδικής κατάστασης και δικαιολογεί την απουσία ορθολογικού περιφερειακού σχεδιασμού των υφιστάμενων λιβαδικών οικοσυστημάτων. Αφαιρεί επίσης, από τους γεωτεχνικούς επιστήμονες τη δυνατότητα προσανατολισμού και χάραξης, μέσω της ορθολογικής βόσκησης, καταλλήλων συνθηκών άσκησης της κτηνοτροφίας, προς όφελος των οικοσυστημάτων, της διατήρησης της βιοποικιλότητας, της προστασίας των δασών και του ελέγχου των πυρκαγιών. Αποστέρει, τέλος, την δυνατότητα προγραμματισμού των εκτελούμενων έργων, με συνέπεια, παρά την πληθώρα των εκτελεσθέντων έργων, οι πιστώσεις που διατέθηκαν και συνεχίζουν να διατίθενται να θεωρούνται ως μη παραγωγικές.

Λέξεις κλειδιά: Βοσκότοποι, έργα υποδομής κατηγορίες χρήσης, διαχείριση, βελτίωση.

Εισαγωγή

Η περιφέρεια της Ηπείρου αποτελεί την πλέον ορεινή περιφέρεια της Ελληνικής επικράτειας ενώ συνάμα αυτή, κατά κοινή παραδοχή και τεκμηρίωση, είναι η οικονομικώς ασθενέστερη και η πλημμελώς αναπτυχθείσα περιφέρεια της χώρας μας. Κύρια κοινωνιολογικά της χαρακτηριστικά αποτελούν η γήρανση του πληθυσμού, η υπογεννητικότητα, η μεγάλη διασπορά πολλών μικρών οικισμών, η τάση συγκέντρωσης του πληθυσμού στις αστικές και ημιαστικές περιοχές και ο ανησυχητικά μειούμενος αγροτικός πληθυσμός. Συνέπεια όλων αυτών είναι η περιφέρεια της Ηπείρου να αποτελεί μια από τις πιο προβληματικές περιοχές της Ενωμένης Ευρώπης, γεγονός το οποίο διαπιστώνεται και επίσημα, αφού αυτή, σε ό,τι αφορά το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν της, κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις της Ενωμένης Ευρώπης. Ενισχυτικό των παραπάνω αποτελεί και η διαπίστωση ότι, ενώ η Ήπειρος καταλαμβάνει το 7% της συνολικής έκτασης της χώρας, διαθέτει μόνο το 3,1% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και παράγει μόνο το 2,5% του συνολικού Α.Ε.Π.

Από το σύνολο των 920.320 Ha που αυτή καταλαμβάνει τα 682.470 Ha, ήτοι ποσοστό 74,16%, αποτελούν την ορεινή οικολογική ζώνη, ενώ 139.790 Ha, ποσοστό 15,19%, εξαπλώνονται στην ημιορεινή οικολογική ζώνη και μόνο 98.060 Ha, ποσοστό 10,65%, καταλαμβάνουν εκτάσεις της πεδινής ζώνης (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Κατανομή των εκτάσεων (Ha) της Ηπείρου, ανά οικολογική ζώνη, με διάκριση τους στις βασικές κατηγορίες χρήσης γης.

Κατηγορία χρήσης	Οικολογικές ζώνες			Σύνολο
	Πεδινή	Ημιορεινή	Ορεινή	
Βοσκήσιμες εκτάσεις	28.680	81.760	364.780	475.220
Καλλιεργήσιμες εκτάσεις	43.250	31.650	50.070	124.970
Δάση	360	15.300	219.070	237.970
Εκτάσεις που καλύπτονται από νερά	13.620	4.130	11.880	29.630
Οικιστικές κλπ. εκτάσεις	7.820	6.440	22.810	37.070
Άλλες εκτάσεις	1.090	22.810	13.860	15.460
Σύνολο	98.060	139.790	682.470	920.320

Πηγή: Προσαρμογή από τον Πίνακα 5 του Επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 2000).

Από το σύνολο της έκτασης τη μερίδα του λέοντος κατέχουν οι βοσκήσιμες εκτάσεις με συνολική επιφάνεια 475.220 Ha και ποσοστό 51,63% και έπονται τα δάση με συνολική επιφάνεια 237.970 Ha και ποσοστό 25,86%, οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις με εμβαδόν 124.970 Ha και ποσοστό 13,58%, οι εκτάσεις στις οποίες αναπτύσσονται οι οικισμοί και τα έργα πολιτισμού, με εμβαδόν 37.070 Ha και ποσοστό 4,03%, οι εκτάσεις που καλύπτονται από νερά με 29.630 Ha και ποσοστό 3,22% και τέλος, διάφορες άλλες εκτάσεις με εμβαδόν 15.460 Ha και ποσοστό 1,68%.

Πίνακας 2. Κατανομή των εκτάσεων (Ha) της Ηπείρου, ανά Νομό, με διάκριση τους στις βασικές κατηγορίες χρήσης γης.

Κατηγορία χρήσης	Νομός			
	Άρτας	Θεσπρωτίας	Ιωαννίνων	Πρέβεζας
Βοσκήσιμες εκτάσεις	71.070	99.680	254.970	49.500
Καλλιεργήσιμες εκτάσεις	33.671	20.270	39.939	31.090
Δάση	36.300	13.560	172.380	15.160
Εκτάσεις που καλύπτονται από νερά, οικιστικές κλπ. εκτάσεις	28.170	8.060	38.970	6.960
Σύνολο	169.341	141.570	506.259	103.150

Πηγή: Προσαρμογή από τον Πίνακα 6 του Επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 1999).

Τέλος, σε ό,τι αφορά την κατανομή των εκτάσεων ανά νομό της Ηπείρου με διάκριση τους στις βασικές κατηγορίες χρήσης γης, από τον πίνακα 2 φαίνεται ότι ο νομός Ιωαννίνων είναι ο μεγαλύτερος νομός της περιφέρειας, αφού καταλαμβάνει εκτάσεις που υπερβαίνουν την μισή συνολική έκταση (506.259 Ha, 55,01%), και ακολουθούν οι νομοί της Άρτας, με έκταση 169.341 Ha και ποσοστό 18,22%, της Θεσπρωτίας, με έκταση 141.570 Ha και ποσοστό 15,38% και τελευταίος ο νομός της Πρέβεζας με έκταση 103.150 Ha και ποσοστό 11,21%.

Λιβαδικοί πόροι

Από τον πίνακα 1, ο οποίος προήλθε από τα στοιχεία που διαθέτουν οι αρμόδιες νομαρχιακές και διανομαρχιακές υπηρεσίες και αφορούν την έκταση των βοσκήσιμων εκτάσεων, προκύπτει ότι η συνολική τους επιφάνεια ανέρχεται στα 475.220 Ha, ήτοι

ποσοστό 51,63% επί της συνολικής έκτασης. Από μόνοι τους οι αριθμοί αυτοί δεν είναι δυνατό να μας οδηγήσουν στον αντικειμενικό μας σκοπό, που αποβλέπει στον καθορισμό α) του δυναμικού της λιβαδικής παραγωγής, β) της παρούσας λιβαδικής παραγωγής, γ) του ποσοστού χρησιμοποίησης, δ) της λιβαδικής κατάστασης και κατεύθυνσης εξέλιξης της βλάστησης, ε) της κατάλληλης μίξης ειδών ζώων, στ) της πολλαπλής χρήσης και ζ) της οικονομικής αξίας των λιβαδιών (Νάσσης και Τσιουβάρας 1989). Με άλλα λόγια δεν είναι επαρκείς για να οδηγήσουν στη σωστή οργάνωση της διαχείρισης των λιβαδικών εκτάσεων και των λιβαδικών πόρων.

Επειδή λοιπόν οι βοσκήσιμες λιβαδικές εκτάσεις δεν είναι ομοιόμορφες - αντίθετα μάλιστα παρουσιάζουν πολλές και σημαντικές διαφορές μεταξύ τους - δεν είναι δυνατόν να έχουμε επακριβή στοιχεία που θα διευκολύνουν τη μελέτη και το σχεδιασμό της διαχείρισής τους, αν δεν προβούμε στην απογραφή τους. Δεν είναι δυνατόν άλλωστε, χωρίς την εκπόνηση ενός προγράμματος απογραφής, να γίνει γνωστή η έκταση που αναλογεί στους επικρατούντες τύπους λιβαδιών της Ηπείρου, οι οποίοι συμπίπτουν άλλωστε με τους τέσσερις τύπους λιβαδιών που απαντούν στη Ελλάδα, ήτοι τα ποολίβαδα, τα φρυγανολίβαδα, τα θαμνολίβαδα και τα δασολίβαδα (Παπαναστάσης και Νοϊτσάκης 1992). Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι οποιεσδήποτε αναφορές στους λιβαδικούς πόρους της Ηπείρου αποτελούν αφαιρετικές ή προσθετικές πράξεις, ή σε τελική ανάλυση υποθετικούς υπολογισμούς πάνω στην δυναμικότητα των εκτάσεων αυτών.

Πίνακας 3. Κατανομή των εκτάσεων (Ha) της Ηπείρου, ανά Νομό, με διάκριση τους στις βασικές κατηγορίες χρήσης γης.

Κατηγορία χρήσης	Νομός				Σύνολο	%
	Άρτας	Θεσπρωτίας	Ιωαννίνων	Πρέβεζας		
Δάση	33.519	19.461	215.860	18.906	287.746	31,27
Δασικές εκτάσεις	53.853	59.111	115.052	28.710	256.726	27,90
Αγροί	42.678	29.287	63.010	34.134	169.110	18,38
Βοσκότοποι (λιβαδικές εκτάσεις)	17.343	27.559	85.615	14.931	145.447	15,80
Άγονες Οικισμοί	17.365	2.961	16.010	3.469	39.805	4,33
Λίμνες και λοιπές χρήσεις	3.115	3.140	7.759	2.956	16.971	1,84
	1.468	50	2.933	44	4.515	0,49
Σύνολο	169.341	141.570	506.259	103.150	920.320	100,00

Πηγή: Προσαρμογή από τον Πίνακα 2.1 του Επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 2000).

Πιστεύω λοιπόν ότι η ανάγκη απογραφής των λιβαδικών πόρων της Ηπείρου αποτελεί μια «εκ των ων ουκ άνευ» προτεραιότητα. Ας μου επιτραπεί όμως, προς επίρρωση των παραπάνω, να σας παραπέμψω στον πίνακα 3. Σ' αυτόν αναφέρονται τα στατιστικά στοιχεία χαρτογράφησης δασών και δασικών εκτάσεων της Γενικής Γραμματεία Δασών και Φ. Π. (Τόμος Α') από τον οποίο προκύπτει τουλάχιστο, μη σύμπτωση των στοιχείων σε όλες τις βασικές κατηγορίες χρήσης γης με τον πίνακα 2.

Τέλος, οι λειμώνιες καλλιέργειες από τις οποίες αντλούνται νομευτικοί πόροι δεν ξεπερνούν στην Ήπειρο τα 31 Ha. Οι πόροι αυτοί συνήθως δεν επαρκούν για να καλυφθεί το παρατηρούμενο έλλειμμα σε χονδροειδείς τροφές, παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια οι καλλιέργειες αυτές εμφανίζουν τάσεις αύξησης, ιδιαίτερα στα πεδινά τμήματα του νομού της Άρτας, με συνέπεια να γίνεται εισαγωγή χονδροειδών ζωοτροφών, ώστε να καλυφθούν οι συχνά παρατηρούμενες διατροφικές ελλείψεις.

Κτηνοτροφικό κεφάλαιο

Στην Ήπειρο εκτρέφονται 941.270 πρόβατα, 325.100 αίγες και 25.637 βοοειδή (Πίνακας 4). Από τα εκτρεφόμενα πρόβατα ένα ποσοστό που ανέρχεται σε 25% περίπου, διατηρείται στη πεδινή οικολογική ζώνη, ενώ το υπόλοιπο στην ορεινή και ημιορεινή οικολογική ζώνη. Το 11,66% αυτών είναι οικόσιτα και το 88,34 ποιμενικά (κοπαδιάρικα). Από τις εκτρεφόμενες αίγες, το ποσοστό που διατηρείται στην πεδινή οικολογική ζώνη είναι μικρότερο αυτού των προβάτων, ήτοι 12%, και το υπόλοιπο εκτρέφεται στην ορεινή και ημιορεινή οικολογική ζώνη. Το ποσοστό όμως των οικόσιτων αιγών είναι μεγαλύτερο αυτού των προβάτων (16,36%), ενώ των ποιμενικών αιγών είναι μικρότερο αυτού των προβάτων (83,62%). Τα πρόβατα και οι αίγες που μετακινούνται εποχιακά δεν ξεπερνούν το 10% και 12%, αντίστοιχα. Τέλος, από τα βοοειδή που εκτρέφονται στη Ήπειρο το 64% αυτών εκτρέφονται στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές, σε ένα σύστημα ελεύθερης βοσκής και το υπόλοιπο 36% εκτρέφεται σε πεδινές περιοχές, σε ένα σύστημα περιορισμένου γενικά σταβλισμού και τρεφόμενο με συγκομιζόμενες τροφές (πρόκειται κυρίως για αγελάδες γαλακτοπαραγωγής).

Πίνακας 4. Κατανομή του κτηνοτροφικού κεφαλαίου κατά το έτος 1998 στην Ήπειρο.

Είδος	Οικόσιτα		Ποιμενικά		Σύνολο
		(%)		(%)	
Πρόβατα	109.780	11,66	886.490	88,34	941.270
Αίγες	53.200	16,36	271.900	83,62	325.100
Βοοειδή	6.930	27,03	18.707	72,97	25.637

Πηγή: Προσαρμογή από τον Πίνακα 3.1.13 του Επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 2000).

Διαχείριση

Αντικείμενο της λιβαδοπονίας είναι η αξιοποίηση των λιβαδικών εκτάσεων από την κτηνοτροφία. Η κτηνοτροφία των βοσκόντων μηρυκαστικών ζώων αποτελεί παραδοσιακή και πανάρχαια δραστηριότητα στην Ήπειρο. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως αρκετούς προϊστορικούς και ιστορικούς ποιμενικούς οικισμούς στην περιοχή μας. Δυστυχώς όμως ουδέποτε, τόσο στο παρελθόν αλλά ούτε και σήμερα, ασκήθηκε ορθολογικά. Ποτέ δεν τέθηκαν οι βοσκήσιμες λιβαδικές εκτάσεις, πλην ελαχίστων ίσως εξαιρέσεων, σε ορθολογική διαχείριση.

Μολονότι οι φυσικοί βοσκότοποι αποτελούν το μεγαλύτερο τόσο σε έκταση όσο και σε παραγωγή φυσικό νομευτικό πόρο της Ηπείρου και την κύρια πηγή τροφής για τα αιγοπρόβατα και τις αγελάδες ελεύθερης βοσκής, εντούτοις αποτελεί κοινό μυστικό ότι δεν μπορούν να καλύψουν πάνω από το 40-50% των αναγκών του κτηνοτροφικού κεφαλαίου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 2000).

Η βόσκηση στην Ήπειρο ήταν ανέκαθεν αλόγιστη και χαρακτηριζόταν, όπως εξακολουθεί και σήμερα να χαρακτηρίζεται, από την υπερβόσκηση, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των ζώων, τα οποία αντιστοιχούσαν σε βοσκοφόρτωση μεγαλύτερη από την βοσκοϊκανότητα, το ακατάλληλο είδος ή είδη αγροτικών ζώων, την ακατάλληλη εποχή βόσκησης, και την ακατάλληλη διάρκεια βόσκησης, βόσκηση δηλαδή που γίνεται για μακρύτερο ή συντομότερο διάστημα σε σχέση με το κανονικό. Τα φαινόμενα αυτά είναι εμφανή σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Ηπείρου. Από την άλλη πλευρά όμως, εμφανίζονται και φαινόμενα υποβόσκησης, φαινόμενα που είναι εξίσου σοβαρά και επιζήμια στο περιβάλλον, όσο και η υπερβόσκηση, τα οποία προήλθαν από τη μετανάστευση του πληθυσμού και τον περιορισμό ή την εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας.

Τα στοιχεία αυτά άλλωστε, είναι στοιχεία που χαρακτηρίζουν πολλές περιοχές του ορεινού και ημιορεινού χώρου της Ελλάδας (Παπαναστάσης 1995).

Τους τρεις κυρίους λόγους στους οποίους ο Παπαναστάσης (1995) αποδίδει την αλόγιστη (μη ορθολογική) βόσκηση στον ορεινό και ημιορεινό χώρο της χώρας μας εύκολα μπορεί κάποιος να τους συναντήσει και στην περιφέρεια της Ηπείρου. Έτσι, ανεξάρτητα που ανήκουν ιδιοκτησιακά τα λιβάδια ενός Δήμου ή μιας κοινότητας, ασκείται το κοινόχρηστο καθεστώς της βόσκησης. Με άλλα λόγια, οι δημότες έχουν το δικαίωμα να βόσκουν όσα ζώα θέλουν, όπου αυτοί θέλουν και σε όποια χρονική περίοδο αυτοί θέλουν. Το καθεστώς αυτό μπορεί να είναι κοινωνικά χρήσιμο, καταλήγει όμως καταστροφικό για τα λιβαδικά οικοσυστήματα. Η αδυναμία εφαρμογής ορθολογικής διαχείρισης των λιβαδιών, οσάκις συντάχθηκαν σχέδια διαχείρισης, προσέκρουσαν στην αντίδραση των κτηνοτρόφων εξαιτίας της προσκόλλησης τους στις παραδοσιακές συνθήκες βόσκησης των λιβαδιών. Η πολιτεία τέλος, εξαιτίας των κοινωνικών και μικροπολιτικών επιπτώσεων μιας τέτοιας προσπάθειας, ουδέποτε προσπάθησε με ειλικρίνεια και επίγνωση της υποχρέωσής της να επιλύσει τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από την μη ορθολογική διαχείριση της βόσκησης, με συνέπεια όλες σχεδόν οι βοσκήσιμες λιβαδικές εκτάσεις να έχουν αφεθεί απροστάτευτες και έρμαια αλόγιστων πρακτικών που επέφεραν σοβαρές επιπτώσεις τόσο στην παραγωγικότητα όσο και το περιβάλλον.

Βελτιώσεις

Οι βελτιώσεις των λιβαδικών εκτάσεων δυστυχώς περιορίζονται μόνο στην εκτέλεση τεχνικών έργων, όπως διάνοιξη δρόμων προσπέλασης, ομβροδεξαμενές, ποτίστρες, καλλιέργειες πηγών και κατασκευή αγωγών μεταφοράς νερού, στέγαστρα ζώων, ράμπες φόρτωσης ζώων, λουτρά αποπαρασίτωσης ζώων κλπ.

Συνήθως συντάσσονται μελέτες για μεμονωμένα έργα σε περιοχές και θέσεις που καθορίζονται από πολλούς και διάφορους παράγοντες, καθεστώς που παρατηρείται σε όλη σχεδόν την επικράτεια, και εφόσον δεν υπάρχουν ισχυρές εκ μέρους των κτηνοτρόφων αντιδράσεις. Για την εκτέλεση τεχνικών έργων συμφωνούν όλοι οι κτηνοτρόφοι, αλλά διαφωνούν πολλές φορές ως προς τη θέση κατασκευής, και η θέση του προς εκτέλεση έργου καθορίζεται στα πλαίσια ενός μελλοντικού, πολλές φορές μάλιστα ουδέποτε συντασσόμενου, σχεδίου διαχείρισης. Άλλωστε, από προσωπική εμπειρία για την συνταχθείσα από τον ομιλούντα μελέτη διαχείρισης Γράμμου (Κοινότητα Αετομηλίτσας) σας γνωρίζω, ότι τα μόνα μέτρα βελτίωσης που εφαρμόστηκαν αφορούσαν την χάραξη και κατασκευή κάποιων από τους προτεινόμενους δρόμους προσπέλασης και πιθανόν κάποιες ποτίστρες. Πιθανόν κάποιοι από σας να έχουν την ίδια εμπειρία.

Τα έργα προγραμματίζονται από τις Δ/σεις Γεωργίας, τις Δ/σεις Δασών και τα Δασαρχεία, ενώ πολλές φορές μικρού ύψους έργα προγραμματίζονται και εκτελούνται από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι παραπάνω φορείς συνηθέστερα λειτουργούν ανεξάρτητα μεταξύ τους και μόνο από κάποια σύμπτωση είναι δυνατό να συνεργαστούν.

Έργα βελτίωσης που αφορούν την βλάστηση, όπως σπορά βελτιωμένων και επιθυμητών λιβαδικών φυτών, ή επεμβάσεις που σκοπεύουν στην καταπολέμηση των ανεπιθύμητων ειδών (με κάποιον από τους τέσσερις βασικούς τρόπους καταπολέμησης, ήτοι καύση, μηχανική, χημική και βιολογική καταπολέμηση), έργα τα οποία συμβάλλουν στη βελτίωση και την αύξηση της βοσκήσιμης ύλης, δυστυχώς δεν εντάσσονται αντίστοιχες χρηματοδοτήσεις με προέλευση την Ε.Ε. και συνεπώς δεν εκτελούνται.

Ύστερα από τα παραπάνω νομιμοποιούμαι να επαναλάβω ότι οι λιβαδικές εκτάσεις έχουν αφεθεί απροστάτευτες και έρμαια αλόγιστων πρακτικών που επέφεραν σοβαρές

επιπτώσεις τόσο στην παραγωγικότητα όσο και το περιβάλλον Και θα αιτιολογήσω την τελευταία μου λόγια με την παράθεση των πινάκων 5 και 6.

Πίνακας 5. Κατανομή πιστώσεων (σε χιλ. δρχ.) για την εκτέλεση τεχνικών έργων στους βοσκότοπους της Ηπείρου.

Έτη	Νομός				Σύνολο
	Άρτας	Θεσπρωτίας	Ιωαννίνων	Πρέβεζας	
1996	150.000	100.000	180.000	80.000	510.000
1997	400.000	100.000	315.000	130.000	945.000
1998	310.000	100.000	275.000	130.000	815.000
1999	110.000	70.000	200.000	80.000	460.000

Πηγή: Προσαρμογή από τον Πίνακα 3.1.13 του Επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 2000).

Πίνακας 6. Παραγωγή γάλακτος και κρέατος (τόνοι) στην Ήπειρο κατά τα έτη 1971, 1981, 1991 και 1998.

Έτη	Γάλα (τόνοι)			Κρέας (τόνοι)		
	Πρόβειο	Αίγιο	Σύνολο	Πρόβειο	Αίγιο	Σύνολο
1971	50.451	27.656	78.107	7.268	2.741	10.009
1981	81.938	33.369	115.307	10.123	3.476	13.599
1991	84.009	36.074	120.083	10.884	3.476	14.360
1998	86.460	30.465	116.925	10.228	3.311	13.539

Πηγή: Προσαρμογή από τον Πίνακα 3.1.7 του Επιχειρησιακού σχεδίου δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου (Τ.Ε.Ι. Ηπείρου 2000).

Στον πίνακα 5 παρουσιάζονται κατά νομό και συνολικά για την Ήπειρο οι πιστώσεις που διατέθηκαν κατά την τετραετία 1996-99 και στον πίνακα 6 η παραγωγή κρέατος και γάλακτος στην Ήπειρο από το 1971 έως το 1998. Πιστεύω ότι δεν θα χρειαστεί να καταβάλετε μεγάλο κόπο να συγκρίνετε την παραγωγικότητα και την οικονομική απόδοση των κονδυλίων που διατέθηκαν για την εκτέλεση έργων στους βοσκότοπους της Ηπείρου.

Συμπεράσματα και προτάσεις

Από όσα παραπάνω αναφέρθηκαν προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα:

Η Ήπειρος αποτελεί μια εξόχως κτηνοτροφική περιοχή και θα πρέπει να επιδιωχθεί η ανάπτυξη της προς τον τομέα αυτό.

Η έλλειψη ολοκληρωμένης και επιστημονικά τεκμηριωμένης απογραφής των βοσκήσιμων εκτάσεων οδηγεί στην αδυναμία καταγραφής της παραγωγικότητας και της εν γένει λιβαδικής κατάστασης και δικαιολογεί την απουσία ορθολογικού περιφερειακού σχεδιασμού των υφιστάμενων λιβαδικών οικοσυστημάτων.

Αφαιρεί από τους γεωτεχνικούς επιστήμονες τη δυνατότητα προσανατολισμού και χάραξης, μέσω της ορθολογικής βόσκησης, καταλλήλων συνθηκών άσκησης της κτηνοτροφίας, προς όφελος των οικοσυστημάτων, της διατήρησης της βιοποικιλότητας, της προστασίας των δασών και του ελέγχου των πυρκαγιών.

Αποστερεί την δυνατότητα ορθολογικού προγραμματισμού των εκτελούμενων έργων, με συνέπεια, παρά την πληθώρα των εκτελεσθέντων έργων, οι πιστώσεις που διατέθηκαν και διατίθενται να θεωρούνται τουλάχιστον ως μη παραγωγικές. Άλλωστε, δεν υπήρξε μέχρι σήμερα κάποια συγκριτική μελέτη που να καταδεικνύει τη σχέση επενδύσεων και παραγωγικότητας. Που να συνηγορεί για το αντίθετο.

Στις ορεινές και ημιορεινές οικολογικές ζώνες της Ηπείρου, η εντατική μορφή εκτροφής θεωρείται ως μη παραγωγική. Αντίθετα, η εκτατική εκτροφή με βάση την ορθολογική διαχείριση των βοσκήσιμων λιβαδικών εκτάσεων πρωτίστως αλλά και του εκτρεφόμενου ζωικού κεφαλαίου αποτελεί ίσως την μοναδική λύση για την επιβίωση της κτηνοτροφίας των μικρών μηρυκαστικών και των βοοειδών ελεύθερης εκτροφής.

Κλείνοντας, θα επαναλάβω ότι η βασική, η ακρογωνιαία πρόταση για την ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων Ηπείρου είναι η απογραφή της παραγωγικότητά τους. Ελπίζω ότι η Περιφέρεια Ηπείρου θα υλοποιήσει την πρόταση αυτή στο εγγύς μέλλον.

Βιβλιογραφία

- Νάσσης, Σ.Α. και Κ.Ν. Τσιουβάρας. 1989. Διαχείριση και βελτίωση λιβαδιών. Θεσσαλονίκη.
- Παπαναστάσης, Β.Π. 1995. Σχέσεις κτηνοτροφίας και φυσικού περιβάλλοντος στον ορεινό και ημιορεινό χώρο. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Κτηνοτροφική Πολιτική – Θέσεις Προσανατολισμοί», σελ. 321-331. Θεσσαλονίκη.
- Παπαναστάσης, Β. και Β. Νοϊτσάκης. 1992. Λιβαδική Οικολογία. Θεσσαλονίκη.
- Τ.Ε.Ι. Ηπείρου. 2000. Επιχειρησιακό σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου. Άρτα.

Range management in Epirus: Present situation and problems

S. S. Kandrelis

Department of Animal Production, School of Agricultural Technology,
T.E.I. of Epirus, 451 00 Arta

Summary

The region of Epirus is a traditional livestock raising region of Greece. From its total territory of 920,320 Ha, more than half (475,220 Ha) are used as rangelands. Most of them are located in the mountainous ecological zone (364,70 Ha). The lack of a rangeland inventory makes difficult the estimation of rangeland productivity and the range condition as well thus resulting in the absence of a reasonable regional plan for their proper management. In addition, range scientists are unable to organize proper grazing systems and sustainable production as well protection of rangeland biodiversity. Finally, no decent planning for the necessary infrastructure and vegetative improvements can be carried out.

Key words: Grazing lands, infrastructure, land use, management, improvement.